

Zielony detektyw

Ścieżka dydaktyczna wsi Grobniki

Ilona Osiovska

Ścieżka przyrodnicza ma bardzo dużą wartość w kształtowaniu pozytywnych postaw uczniów w stosunku do środowiska przyrodniczego. W czasie wędrówki uczniowie spotykają się z różnymi problemami związanymi z kształtowaniem i ochroną środowiska, w którym mieszkają. Jej walorem jest to, że obejmuje wiele problemów, pozwala na zintegrowanie wiedzy i powiązania jej z obserwacjami wykonywanymi samodzielnie.

Po takich zajęciach łatwiej wyrobić u młodzieży chęć działania na rzecz środowiska własnego regionu. Ścieżka ta została pomyślana jako podstawa, na której realizowane są programowe zagadnienia z poszczególnych przedmiotów.

W czasie realizacji tych treści dostosowujemy je do poziomu nauczania modyfikując i rozszerzając materiał rzeczowy oraz sposób jego interpretacji. Trasa wycieczki została tak pomyślana, aby uczniowie:

- a) poznali florę i faunę najbliższego regionu,
- b) zaobserwowali stopień degradacji terenów zieleni i potrafili podać jej przyczyny,
- c) określili prostymi metodami stopień zanieczyszczenia powietrza i wody w wybranych punktach trasy i zdali sobie sprawę z roli zieleni jako filtru,
- d) poznali zabytki wsi,
- e) obyczaje i tradycje rodzinne,
- f) położenie geograficzne wsi,
- g) sposoby spędzania wolnego czasu,
- h) ocenili jakość obiektów rekreacyjnych.

Środki dydaktyczne - mapy, kompas, taśma miernicza, lupy, lornetki, atlasy, siatki, klucze do oznaczania roślin.

GROBNIKI

Ta pięknie w dolinie Psiny, na ruchliwym szlaku położona wieś należy do bardzo starych osad pogranicza polsko-czeskiego. Jej nazwa pochodzi od słowiańskiego pnia „grób” i pierwotnie brzmiała Grobeniki, Grobnic, Hrobnicy. Ta wymiennosc spółgłoski „g” na „h” jest zamienna dla tzw. obszarów laskich (na nich mieszały się wpływy językowe polskie i czeskie). Nawet późniejsi osadnicy niemieccy przyjęli tę nazwę nadając jej jednak formę „Grobniig”, które bez odwołania się do polskiego pnia niczego nie mówi.

Profesor Henryk Borek umieszcza tę nazwę w grupie nazw służebnych i zawodowych.

Przystanek I**SZKOŁA PODSTAWOWA W GROBNIKACH**

Tradycje szkoły w Grobnikach mają już kilka wieków. Pierwotnie istniała tu szkoła kościelna. Powstała później starą szkołę zbudowano w 1780 r., a zburzoną w 1839 r. Na jej miejscu zbudowano nową szkołę „białą” z dwiema klasami.

Nauczyciele byli opłacani przez królewski rząd. Do szkoły uczęszczały dzieci z Grobnik i Debrzycy. Po wojnie Szkoła Podstawowa w Grobnikach została otwarta w 1945 roku.

Obecnie Szkoła Podstawowa w Grobnikach jest publiczną szkołą podstawową, nosi imię Marii Konopnickiej. Uroczyste wręczenie sztandaru Szkole miało miejsce 18 maja 1995 roku. W szkole znajduje się świetlica, biblioteka, sala gimnastyczna, sekretariat, pokój nauczycielski, gabinet pedagoga oraz 7 klasopracowni.

Zadania dla uczniów (przyroda, język polski)

1. Wykonanie planu szkoły w skali 1:100.
2. Wypełnienie ankiety „Szkoła jako środowisko”.

*Ankieta**Szkoła jako środowisko*

Często dobry obserwator łatwo może dostrzec, czy w danym miejscu żyją lub przebywają jakieś zwierzęta, nawet jeśli ich nie widać. Zastanówcie się najpierw nad obecnością ludzi:

- Na jakiej podstawie można stwierdzić, że w danym miejscu byli ludzie?
 - Podajcie kilka znaków, które mogą świadczyć o ludzkiej obecności.
1. Wyjdźcie przed szkołę i zamknijcie oczy. Przez chwilę posłuchajcie, następnie otwórzcie oczy i zapiszcie jakie dźwięki słyszeliście:

_____ Kroki	_____ Samolot	_____ Samochód osobowy	_____ Rozmowy
_____ Silnik	_____ Klakson	_____ Radio	_____ Pociąg
_____ Śmiech	_____ Ciężarówka	_____ Stukanie	_____ Śpiew
_____ Gwizd	_____ Syrena	_____ Krzyki	

Czy słyszeliście inne dźwięki? Tak _____ Nie _____

Jakie? _____

Czy wydawane były przez ludzi? Jeśli nie, to skąd pochodziły?

2. Zwierzęta często pozostawiają ślady swojej obecności, podobnie jak to czynią ludzie. Zastanówcie się, co świadczy o tym, że w pobliżu waszej szkoły byli ludzie. Zaznaczcie, jakie ślady swojej obecności pozostawili.

_____ Niedopałki	_____ Kapsle	_____ Słomki	_____ Guma
_____ Papierki po cukierkach	_____ Gazety	_____ Bilety	_____ Szkło

Czy widzieliście inne ślady? Tak _____ Nie _____

Jakie? _____

Czy Wy zostawiliście ślady swojego pobytu? Dlaczego? Jakich śladów nie będziecie już zostawiać?

3. W każdym miejscu poza ludźmi żyją także zwierzęta. Można się o tym przekonać obserwując, słuchając i badając pozostawione ślady. Zaznaczcie poniżej jakie zwierzęta spotkaliście na spacerze:

☐ Pies	☐ Kot	☐ Koń	☐ Ćma
☐ Mrówka	☐ Dżdżownica	☐ Wiewiórka	☐ Gołąb
☐ Motyl	☐ Żuk	☐ Wij	☐ Kos
☐ Stonoga	☐ Pszczoła	☐ Biedronka	

Zaznaczcie zwierzęta, których głosy słyszeliście na spacerze:

Pies Kot Ptak Koń

Inne? _____

Jaką mamy porę roku? _____

Czy sądzicie, że jest to dobra pora do obserwacji zwierząt?

Tak _____ Nie _____

Dlaczego? _____

Jakie dzikie zwierzęta spotkałeś u siebie w domu? _____

Jakie zwierzęta hodujesz? _____

Jakie inne zwierzęta można jeszcze hodować? _____

Przystanek 2

KOŚCIÓŁ POD WEZWANIEM ŚW. JANA CHRZCICIELA

Kościół p.w. Ściegicia Jana Chrzciciela zbudowany około poł. XVI w. przez joannitów. Zachowała się wieża i częściowo mury nawy. Korpus obecnego zbudowany w 1701 r. za Komtura V. Thun. Odnawiany w latach 1869-1870. W 1904 r. przedłużony ku wsch. Mury z cegły, wieża z kamienia, otynkowany. Korpus wydłużony, trójnawowy, pseudohalowy o siedmiu przęsłach z kwadratową wieżą od zachodu, po bokach której znajdują się przybudówki. Pod chórem i emporami sklepienia kolebkowo-krzyżowe. Dachu siodłowe kryte łupkiem. Wieża o czterech kondygnacjach wydzielonych odsadzkami i gzymsem. Wejście zamknięte półkoliste, w nim drzwi klepkowe pod którymi ozdobna krata wieku XVIII. Nad wejściem kartusz herbowy kamienny z nieczytelnym napisem i data - 1700. W górnych kondygnacjach wieży okienka strzelnicze. W najwyższej kondygnacji okna i wnęki zamknięte łukiem spłaszczonym. Ołtarz główny (ok. 1700) architektoniczny z rzeźbami śś Marcina i Jerzego oraz zwińczeniu Boga Ojca; w nim obraz Matki Boskiej z Dzieciątkiem w metalowych sukienkach wieku XVIII przywieziony z Czantorii (Tamopolskie). Chrzcielnica wieku XVIII. Monstrancja regencyjna z cechą nyską i imienną Eliosza Pfistera. Cztery relikwiarze wieku XVIII, z nich jeden z herbem Trąby i insygniami kardynalskimi.

Zadania dla uczniów (historia, plastyka, katecheza, język polski):

1. Zależność daty budowy oraz umiejscowienie jej w określonym kierunku sztuki.
2. Tradycje i obyczaje świąteczne.

Przystanek 3

STAWY

Stawy zostały założone w 1988 roku na terenach podmokłych nie wykorzystanych rolniczo, zgodnie z decyzją Urzędu Wojewódzkiego Wydział Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Opolu. Powierzchnia 3 stawów wynosi 1 hektar. Głównym celem założenia sta-

wów jest hodowla ryb. Gatunkiem hodowlanym jest karp. Ponadto w mniejszych ilościach hodowane są: tołpygi, amury, liny, płocie i karasie. Na stawach żyją dzikie kaczki, łabędzie, czaple siwe. W stawach i na obrzeżach rosną takie rośliny, jak: pałka szerokolistna, tatarak zwyczajny, trzcina pospolita, sit siny, knieć błotna, w wodzie rzęsa drobna i wywłócznik.

W okresie zimy staw Nr 1 wykorzystywany jest jako lodowisko dla dzieci.

Teren przyległy do stawów jest zagospodarowany jako „mały park krajobrazowy”, w którym rosną drzewa, krzewy i rośliny kwiatowe.

Z drzew spotykamy lipę, modrzew, klon, brzozę, świerk, wierzbę, jarzębinę, kasztanowca. Z krzewów: ligustr, jeżyna, tuja, forsycja, jałowiec, trzmielina, głóg, śnieguliczka oraz kwiaty ozdobne.

Zadania dla uczniów (przyroda, język polski, WF):

1. Za pomocą kompasu określ strony świata.
2. Dokonaj pomiaru temperatury wody i powietrza.
3. Określ przejrzystość wody i powietrza.
4. Poznaj rośliny wodne i ich strefowe ułożenie w stawie - pracuj według instrukcji oraz korzystaj z książki „Rośliny wodne”.
5. Zaobserwuj, jakie zwierzęta żyją w stawie.
6. Swoje obserwacje zanotuj w przygotowanym wcześniej kwestionariuszu (według podanego wzoru).
7. Narysuj sylwetki ptaków w czasie ich pływania (plastyka).
8. Gry i zabawy nad stawem (WF).
9. Zredaguj notatkę z pobytu nad zbiornikiem wodnym - staw (język polski).

Swoje obserwacje zanotuj w przygotowanym wcześniej kwestionariuszu (według podanego wzoru)

Dane dotyczące badanego stawu		
Nazwa: Lokalizacja:		Długość Szerokość Głębokość
Woda: przejrzysta mętna zamulona o specyficznym zapachu	Powierzchnia: gładka pofalowana zaśmiecona z tłustymi plamami	Czy widać dno stawu? Jeśli tak, to czy jest: kamieniste zamulone pokryte liśćmi inne
Zwierzęta: ryby owady na powierzchni ptaki na brzegu zwierzęta na roślinach inne zwierzęta w wodzie		Rośliny: pływające zakorzenione przybrzeżne
Twoje uwagi o zbiorniku wodnym		

Przystanek 4

ZAMEK JOANNITOW

Zamek został zbudowany w 1559 roku przez Komtura zakonu joannitów Jerzego barona Prószkowskiego z Proszkowa koło Opola, którego herb (skaczący jeleni) oraz nazwisko są uwiecznione na marmurowej tablicy nad wejściem do zamku.

W 1568 roku łamiąc śluby czystości komtur poślubił w wielkim przepychu w Pradze baronównę Urszulę V Lobkowitz. Papież kazał mu zrezygnować z komturii, czego Jerzy nie uczynił i szukał pokuty między innymi poprzez budowę kościoła w pobliskiej wsi komturyjnej Babice. Po jego śmierci o Grobniki zabiegali daremnie synowie komtura. Zamek był pierwotnie dwupiętrowy (na parterze XV-wieczny portal), drugie piętro wzniesiono po roku 1843.

Już w XVIII wieku przy zamku stała szklana oranżeria, w której uprawiano cytryny, pomarańcze i figi, był też staw zamkowy i gaj zwany „Owczym Laskiem” (ze świątynią Sybilii), który wykarczował w 1843 roku właściciel Mendel Samuel Berliner. Znajdujący się obecnie poniżej zamek teren zadrzewiony to były park zamkowy. Zamek w Grobnikach został odnowiony w ciągu ostatnich lat i służy ludności jako ośrodek życia kulturalnego.

Zadania dla uczniów (historia, plastyka, przyroda):

1. Tradycje i dzieje zamku: przeszłość – teraźniejszość.
2. Wykonanie szkicu zamku.
3. Za pomocą atlasu „Rośliny towarzyszące człowiekowi” oznacz, jakie rośliny rosną na terenie zadrzewionym po byłym parku zamkowym.

Przystanek 5

OCHOTNICZA STRAŻ POŻARNA

Historia OSP Grobniki sięga 1946 roku, kiedy to z inicjatywy grupy strażaków powstała nowa jednostka. Strażacy swą pracę rozpoczęli od porządkowania remizy strażackiej, która w czasie wojny została całkowicie zdemastowana. Następnie przystąpiono do uzupełnienia wyposażenia w sprzęt przeciwpożarowy. Na początku był to wóz konny i ręczna sikawka oraz kilka odcinków węży.

W miarę rozwoju jednostki przybywało sprzętu i tak na początku lat 60-tych przebudowano wóz konny na przyczepę ciągnikową, a pod koniec lat 60-tych OSP otrzymało samochód Lublin.

Następnie za dobre wyniki w pracy jednostka otrzymała samochód STAR 26A. W 1989 roku wyposażono jednostkę w nowoczesny wóz bojowy STAR 244. W międzyczasie przeprowadzono remont remizy, świetlicy oraz dobudowano zaplecze warsztatowe.

Strażacy OSP Grobniki od początku należeli do bardzo aktywnych w powiecie i gminie Głubczyce. Brali czynny udział we wszystkich wielkich akcjach gaśniczych w powiecie i gminie. Wyjeżdżali też do gaszenia pożaru lasów w województwie zielonogórskim, w Kuźni Raciborskiej i w Pietrowicach. Pomagali usuwać skutki powodzi w 1995 i 1996 roku.

W uznaniu zasług jednostka ta została włączona w 1995 r. do Krajowego Systemu Ratownictwa Gaśniczego. Natomiast w 1996 r. OSP została uhonorowana sztandarem, ufundowanym przez Ks. Jerzego Pielkę, jako symbol wielkiego uznania za dotychczasową działalność i poświęcenie.

Zadania dla uczniów (historia, język polski, plastyka):

1. Analiza materiałów źródłowych (kronika) dotyczących powstania Ochotniczej Straży Pożarnej.
2. Przeprowadzenie wywiadu na temat zadań i pracy strażaka.
3. Plener malarski z ujęciem budynku remizy.

Przystanek 6

KAPLICA ŚW. BARBARY

Na krańcu wsi Grobniki tuż przy szosie Głubczyce-Koźle stoi kaplica św. Barbary z krzyżem maltańskim na szczycie. Obok niej znajdowała się studnia.

W czasach, gdy w grobnickim zamku mieszkali jeszcze rycerze joannici (maltańscy), była u nich na służbie pobożna dziewczyna. Pewnej mroźnej nocy chciała ona zagrać swą izbę, ale zapasy węgla były za murem cmentarnym i trzeba było przejść przez cmentarz. Droga była upiorna, to zahaczała sowa, to zawył wiatr lub zaskrzypiała jakaś furtka, ale dziewczyna biegła dalej. Gdy była już na miejscu, wrzuciła do fartucha kilka sztuk węgla i biegiem wróciła do domu. Przy wysypywaniu węgla ujrzała, że zamienił się on w złoto. Nie chciała go zatrzymać i poleciła za nie w 1970 roku wybudować kaplicę św. Barbary. Resztę złota przekazała zarządowi i kościelnemu. Aby z procentów odnawiano kaplicę.

W święto Wniebowstąpienia Chrystusa do kaplicy św. Barbary corocznie szła procesja. Z pobliskiej studni na Wielkanoc czerpano wodę, uważaną w to święto za mającą cudowne właściwości lecznicze.

Zadania dla uczniów (historia, przyroda, plastyka, katecheza):

1. Poszukaj legendy o kaplicy pod wezwaniem Św. Barbary.
2. Oznacz położenie geograficzne kaplicy.
3. Obrzędy środowiskowe związane z kaplicą Św. Barbary.

Przystanek 7

LASEK

Jest to nieduży obszar obejmujący drzewostan mieszany z przewagą drzew liściastych: lipa, brzoza, jesion, olsza oraz iglastych to świerk, sosna. W warstwie podszycia wyróżnić można czeremchę, jeżynę, malinę. W runie leśnym rosną paprocie, mchy, zawilec wielokwiatowy, złoć żółta, konwalia majowa, poziomka pospolita, bluszcz.

Zadania dla uczniów (przyroda, język polski, WF, plastyka)

Zadania do obserwacji (praca w grupach):

- Grupa 1 – Badanie czynników klimatycznych.
- Grupa 2 – Badanie gleby leśnej.
- Grupa 3 – Badanie składu gatunkowego drzewostanu, jego stanu zdrowotnego oraz zanieczyszczenia powietrza z zastosowaniem skali porostowej.
- Grupa 4 – Badanie składu podszytu.
- Grupa 5 – Badanie składu gatunkowego runa leśnego z wykorzystaniem atlasów.
- Grupa 6 – Ustalenie, jakie zwierzęta żyją w tym lasku. Wyjaśnienie na przykładach zależności pokarmowych w biocenozie leśnej - łańcuchy pokarmowe.

Zadania dla ucznia – język polski

1. Moja rozmowa z drzewem (forma dowolna).
2. Ułóż hasła o lesie.
3. Jak smutno byłoby bez roślin i zwierząt.

Zadania - plastyka

- Narysuj stare drzewo.
- Widok lasu.

Zadania - WF

Zaplanowanie wypoczynku czynnego np. („Gra leśna”)

Zadania - ekologia

Podaj jakie możesz podjąć działania, aby chronić lasy w Twojej okolicy.

Lp.	Stanowisko	Zagadnienia	Treści	Umiejętności
1.	Szkoła	Kultura wsi	Dostrzeganie potrzeb, praw (własnych i innych osób). Wartość, prawda, dobro, sprawiedliwość. Postawy prospołeczne.	Wybór wartości. Stosunek do środowiska kulturowego. Zrozumienie sensu zasad, nakazów i zakazów. Porozumienie i stosowanie przyjętych norm współżycia w najbliższym otoczeniu.
2.	Kościół	Historia wsi	Elementy historii wsi. Piękno otaczającego świata. Korzenie kultury i historii wsi. Sposoby wyrażania uczuć.	Poszukiwanie swojego miejsca w lokalnej społeczności. Samodzielna ocena zachowań. Korzystanie ze źródeł historycznych. Formułowanie pytań i odpowiedzi.
3.	Staw rybny	Środowisko naturalne	Obserwacja zjawisk przyrodniczych. Cechy i warunki życia organizmów wodnych. Degradacja środowiska. Wyróżnianie zjawisk przyrodniczych. Fauna i flora środowiska wodnego.	Opis i ocena miejsca zamieszkania. Rozumienie biologicznych uwarunkowań życia. Dostrzeganie zależności między składnikami środowiska przyrodniczego i kulturowego.
4.	Zamek	Kultura wsi	Korzenie kultury i historii wsi. Piękno otaczającego świata – wsi. Sposoby wyrażania uczuć.	Poszukiwanie swojego miejsca w lokalnej społeczności. Samodzielna ocena zachowań. Korzystanie ze źródeł historycznych. Sposoby wykorzystania pomieszczeń zamku.

cd. tabeli

Lp.	Stanowisko	Zagadnienia	Treści	Umiejętności
5.	Remiza	Samorządność wsi	Organizacja mieszkańców, struktura społeczna wsi, relacje z władzami.	Analiza materiałów źródłowych, przeprowadzanie wywiadów, analiza danych statystycznych.
6.	Kaplica	Historia wsi	Symbole, święta narodowe i lokalne. Elementy historii wsi. Sposoby wyrażania uczuć.	Korzystanie ze źródeł historycznych. Formułowanie pytań i odpowiedzi. Samodzielna ocena zachowań.
7.	Lasek	Środowisko naturalne	Prowadzenie obserwacji i prostych eksperymentów. Tereny chronione. Opisywanie zjawisk przyrodniczych. Flora i fauna lasu. Organizacja czasu wolnego.	Obserwacja środowiska geograficznego i jego składników. Postrzeganie związków przyczynowo-skutkowych w przebiegu zjawisk. Rozróżnianie czynników pozytywnych i negatywnych wpływających na rozwój i zdrowie.

LITERATURA

- J. Muller, W. Stawiński, *Obserwacje i doświadczenia w nauczaniu biologii - ekologia i ochrona środowiska*, WSiP, 1993.
- D. Cichy, *Dydaktyka w szkole podstawowej*, WSiP, 1991.
- D. Cichy, *Gry dydaktyczne w nauczaniu biologii w szkole podstawowej*, WSiP, 1990.
- A. Stańczykowska, *Zwierzęta bezkręgowce naszych wód*, WSiP, 1990.
- M. Polakowska, *Rośliny wodne*, WSiP, 1976
- M. Mitchek, A. Stopa, *Podręcznik do wykonywania badań jakości wód*, KCEE, Warszawa 1992.
- Kalendarz Głubczyc - wiadomości o wsi Grobniki lata 1994-2000.*
- T. Chrzanowski, *Katalog zabytków sztuki w Polsce - woj. opolskie*
- Czasopisma: *Biologia w szkole*, *Aura*, *Przyroda Polska*, *Chrońmy Przyrodę Ojczystą*.
- Wydział Geodezji Urząd Gminy - mapa
- Ustne przekazy.